

مشخصات لایحه

دوره هشتم - سال اول

شماره ثبت:

۲۴۲

شماره چاپ:

۴۵۰

تاریخ چاپ:

۱۳۸۷/۹/۱۶

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه موافقتنامه تجارت ترجیحی بین جمهوری اسلامی ایران و

جمهوری مردمی بنگلادش»

مقدمه

انعقاد موافقتنامه‌های دو یا چندجانبه به عنوان یکی از راهکارهای تنظیم ترتیبات تجاری از مهم‌ترین ابزارهایی است که با هدف گسترش روابط تجاری مورد نظر کشورها قرار می‌گیرد. این موافقتنامه‌ها با هدف ایجاد تسهیلات مناسب در روابط اقتصادی میان کشورها و توسعه تجارت منطقه‌ای و دوجانبه به ارائه مزایا و امتیازاتی به طرف تجاری می‌پردازند در این گزارش به بررسی یکی از این موافقتنامه‌ها پرداخته می‌شود.

۱. موضوع لایحه

این لایحه ضمن ارائه یک ماده واحده (موضوع تصویب و اجازه مبادله اسناد موافقتنامه تجارت ترجیحی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری مردمی بنگلادش) به یک مقدمه و ۲۲ ماده اشاره دارد.

۲. پیشینه قانونی

هر چند مدت زمانی طولانی از تصویب قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقتنامه نظام جهانی ترجیحات بازرگانی بین کشورهای در حال توسعه (مصوب ۱۳۷۰/۹/۱۳) و قانون تصویب موافقتنامه نظام ترجیحات تجاری میان کشورهای اسلامی (مصوب ۱۳۷۱/۶/۳۱) می‌گذرد، ولی سابقه تصویب موافقتنامه تجارت ترجیحی به صورت دو یا چندجانبه، به چند سال اخیر بر می‌گردد که موافقتنامه‌هایی میان ایران و پاکستان (۱۳۸۵/۳/۲) سریلانکا (۱۳۸۶/۵/۱۴)، کشورهای عضو گروه دی‌هشت (۱۳۸۶/۶/۴) و دولت جمهوری تونس (۱۳۸۶/۸/۲۷) به تصویب مجلس رسیده و موافقتنامه میان ایران و سوریه نیز در تاریخ ۱۳۸۷/۶/۷ به دولت ابلاغ شده است.

۳. کلیت بررسی موافقتنامه‌ها در مجلس

تمامی موافقتنامه‌های دو یا چندجانبه بعد از انجام هماهنگی‌های اولیه میان دولت‌های موضوع موافقتنامه، منعقد شده و بعد از امضای آنها در قالب لایحه برای تصویب به مجلس ارائه می‌شوند. همین توافقات اولیه دولت‌ها موجب می‌شود که اصلاح و تکمیل موافقتنامه‌ها در مجلس با مشکل روبه‌رو شود. زیرا برای هرگونه حک و اصلاح آنها در مجلس می‌باید مجدداً لایحه مذکور به دولت عودت و اصلاحات پیشنهادی با کشورهای طرف قرارداد مذاکره شود و در صورت توافق مجدداً به صورت لایحه به مجلس باز گردد. البته محتمل است که تغییرات از سوی دولت طرف مذاکره پذیرفته نشده و تصویب موافقتنامه با بن‌بست مواجه شود. به همین دلیل معمولاً در بررسی لوائح مرتبط با موافقتنامه‌ها از پرداختن به مسائل فنی کوچک و جزئی پرهیز شده و تنها در صورتی که موافقتنامه از ابهامات اساسی برخوردار باشد و منجر به چالش احتمالی در مناسبات تجاری یا مقررات داخلی شود مجلس به اصلاح یا رد آن اقدام می‌کند.

نام دفاتر:

مطالعات اقتصادی

مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۹۳۹۳

تاریخ انتشار:

۱۳۸۷/۱۰/۲

علاوه بر اینکه تأثیرگذاری مجلس در فرایند قانون‌گذاری این‌گونه لوایح روشن و شفاف نیست، نظارت محسوسی نیز بر عملکرد این قوانین صورت نمی‌پذیرد. تاکنون ده‌ها موافقت‌نامه در قالب‌های متفاوت میان ایران و کشورهای مختلف منعقد و توسط مجلس محترم تصویب شده است ولی هیچ‌گونه گزارشی مبنی بر ارائه عملکرد و اثربخشی این موافقت‌نامه‌ها از طرف وزارت امور خارجه و دیگر وزارتخانه‌های تخصصی به مجلس ارائه نشده است.

۴. بررسی اجزای لایحه

۱. مقدمه توجیهی این لایحه مؤید دلایلی نیست که نمایندگان را قادر سازد تا درخصوص موضوع به راحتی تصمیم‌گیری کنند. در این مقدمه هیچ ادله‌ای که نشان دهد، انعقاد این توافق‌نامه با کشور بنگلادش می‌تواند مصالح کشور را حفظ نماید یافت نمی‌شود.

۲. احکام مندرج در این موافقت‌نامه بر اصولی مانند اصل شفافیت (ماده ۷)، رفتار ملی (ماده ۶) و رفتار دولت کامله‌الوداد (ماده ۵) دلالت دارند که عمدتاً از اصول اصلی سازمان تجارت جهانی هستند. اشاره به این موارد در شرایطی که نظام اجرایی گاه بدون اعلام قبلی و به‌صورت ناگهانی به وضع مقررات حمایتی می‌پردازد، می‌تواند مشکل‌ساز باشد. دولت و مجلس باید پس از تصویب این‌گونه معاهدات رفتار اجرایی خود را با آن هماهنگ سازند.

۳. ماده (۱۸) موافقت‌نامه متضمن ارجاع اختلافات به داوری است و برای آنکه مغایرتی با اصل ۱۳۹ قانون اساسی نداشته باشد پیش‌بینی شده است که هر طرف با لحاظ قوانین و مقررات خود اختلاف را به داوری ارجاع خواهد کرد و هیچ سازوکار مشخصی نیز برای مواردی که یک طرف حاضر به تشکیل دیوان داوری نباشد پیش‌بینی نشده است که از ضمانت اجرایی این توافق‌نامه می‌کاهد. از ایرادات این ماده واگذاری تعیین آیین‌دادرسی به دیوان داوری است. بهتر بود آیین‌دادرسی در توافق‌نامه مشخص می‌شد.

۴. حسب ماده (۲۰) موافقت‌نامه امتیازاتی که طرفین به یکدیگر اعطا می‌کنند از جمله ترجیحات تعرفه‌ای طی یادداشت دیپلماتیک مبادله خواهند شد. از آنجایی که این یادداشت‌ها جز لاینفک موافقت‌نامه‌اند، می‌بایست مطابق اصل ۷۷ به تصویب مجلس می‌رسیدند. در وضعیت فعلی تعهدات پذیرفته شده و امتیازات مکتسبه از سوی دولت ایران نامشخص است.

نتیجه‌گیری

۱. با توجه به اینکه حوزه ورود مجلس در زمینه قانون‌گذاری در زمان تصویب این‌گونه موافقت‌نامه‌ها و در زمینه نظارت بعد از تصویب پیرامون عملکرد موافقت‌نامه‌ها محدود و با موانعی جدی روبه‌رو است پیشنهاد می‌شود برای تصویب این موافقت‌نامه‌ها فرایند به‌شکلی تنظیم شود که زمان کمتری را از کمیسیون‌های تخصصی (به‌ویژه کمیسیون اقتصادی که با بیشترین حجم لوایح موافقت‌نامه روبه‌رو است) صرف کرده و به‌علاوه دستگاه‌های مسئول مکلف باشند گزارش‌های عملکردی مکتوبی از اثربخشی موافقت‌نامه‌های مشابه ارائه دهند تا نمایندگان در فضایی شفاف و کارشناسی درخصوص رد یا تصویب این‌گونه لوایح تصمیم‌گیری کنند.

۲. با توجه به ماده (۲۰) این موافقت‌نامه که امتیازات مکتسبه و تعهدات پذیرفته شده به مبادله یادداشت‌های دیپلماتیک موکول می‌شود ارائه تجزیه و تحلیل کارشناسی و مشاوره برای تصویب یا عدم تصویب لایحه مقدور نیست و اعطای این اختیار به دولت براساس یادداشت‌های دیپلماتیک نیز با اصل ۷۷ قانون اساسی در تعارض به‌نظر می‌رسد. هر چند که با توجه به حکم ماده (۲۱) یعنی امکان فسخ موافقت‌نامه با اعلام قبلی شش ماهه نگرانی جدی در این خصوص وجود ندارد.